

SANDFICKA PÅ SOFIEDALS GRIFTEGÅRD

Arkeologisk förundersökning

Sofiedal 8:19

RAÄ 23:1

Hudiksvalls stad

Hudiksvalls kommun

Hälsingland

2015

Inga Blennå



SANDFICKA PÅ SOFIEDALS GRIFTEGÅRD

Arkeologisk förundersökning

Sofiedal 8:19

RAÄ 23:1

Hudiksvalls stad

Hudiksvalls kommun

Hälsingland

2015

Rapport 2016:11

Inga Blennå

Länsmuseet Gävleborgs rapportserie

Rapportserien innefattar rapporter inom länsmuseets verksamhetsområden arkeologi, bebyggelsehistoria, byggnadsvård, kulturmiljövård, etnologi, konst- och kulturhistoria.

Du kan själv ladda hem rapporter i PDF-format från länsmuseets hemsida www.lansmuseetgavleborg.se

Rapporter, böcker och mycket annat kan Du köpa/beställa i länsmuseets butik butiken@xlm.se eller 026-65 56 35.

Utgivning och distribution:

Länsmuseet Gävleborg

Box 746, 801 28 Gävle

Tel 026-65 56 00

www.lansmuseetgavleborg.se

© Länsmuseet Gävleborg 2016

Omslagsbild: Geometrisk avritning, år 1642. Hudiksvalls äldsta kyrka belägen nordväst om Lillfjärden. Lantmäteristyrelsens arkiv, V22-1:v1:17-23.

Staten har rätt att sprida dokumentationsmaterialet och rapporten enligt CC BY-licens. Lantmäteriverkets kartor omfattas ej av denna licens.

Allmänt kartmaterial från Lantmäteriverket. Medgivande MS2010/01366. ISSN 0281-3181

Print: Länsmuseet Gävleborg

INNEHÅLL

Sammanfattning.....	5
Inledning.....	6
Målsättning och metod.....	6
Topografi och fornlämningsmiljö.....	6
Resultat.....	7
Förslag till vidare åtgärder.....	8
Administrativa uppgifter.....	9
Referenser.....	9
Bilaga 1. Schaktbeskrivning.....	10
Bilaga 2. Profilritning.....	11



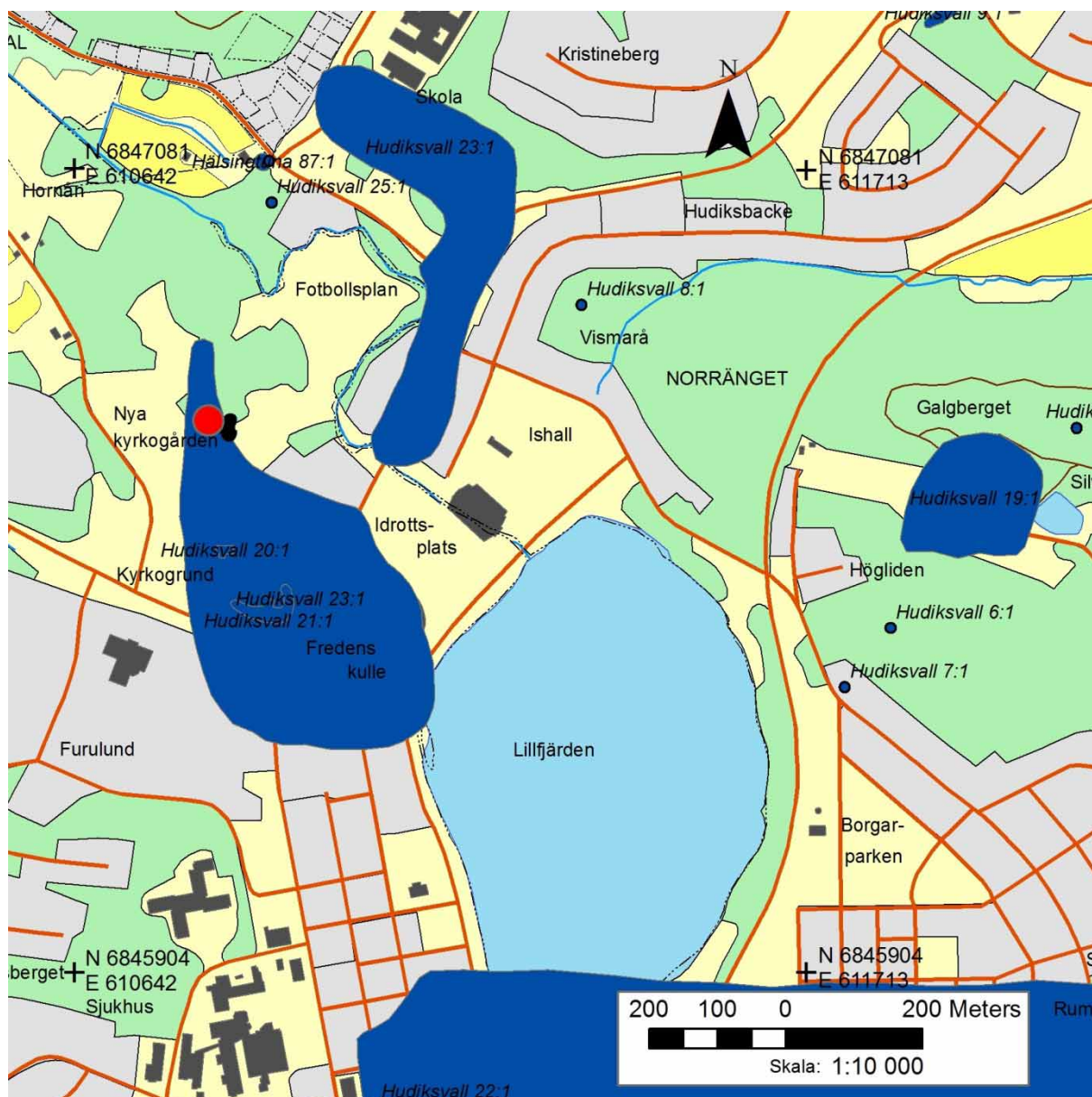
Figur 1. Utdrag ur digitala översiktskartan. Undersökningsområdet är markerat med rött.

SAMMANFATTNING

Länsmuseet Gävleborg har gjort en arkeologisk förundersökning genom schaktövervakning i fornlämning Hudiksvall 23:1, på Nya kyrkogården inom fastigheten Sofiedal 8:19, Hudiksvalls kommun. Fornlämningen utgörs av Hudiksvalls äldre stadsläge.

Arbetet utfördes inför anläggandet av en sandficka inom kyrkogården, efter beslut av Länsstyrelsen (Lst dnr 431-6422-15). Kostnadsansvarig var Hudiksvallsbygdens församling. Arbetet utfördes den 17 november 2015.

Utredningsområdet var cirka 10×6 meter stort och inom ytan gjordes åtta undersökningsschakt. Schakten dokumenterades, mättes in med hjälp av GPS och fotograferades. I ett par av schakten framkom tegel, taktegel och recent material. I schakten framkom inga anläggningar, kulturlager eller fynd. Inga ytterligare arkeologiska åtgärder är nödvändiga.



Figur 2. Utredningsområdet markerat med rött. Omkringliggande forn- och kulturlämningar markerade med blått.

INLEDNING

Länsmuseet Gävleborg har på uppdrag av Hudiksvallsbygdens församlingar utfört en arkeologisk förundersökning i form av schaktövervakning på Nya kyrkogården inom fornlämning RAÄ 23:1 i Hudiksvalls stad. Arbetet föranleddes av schaktning inför anläggandet av en sandficka, det vill säga en upplagsplats för sand, vid en parkering inom kyrkogården. Arbetet utfördes den 17 november 2015 av Inga Blennå, efter beslut av Länsstyrelsen Gävleborg (Lst dnr 431-6422-15).

MÅLSÄTTNING OCH METOD

Syftet med förundersökningen var att kontrollera om anläggningar, kulturlager eller fynd fanns bevarade på platsen för grävningen. Undersökningsytan var cirka 10x6 meter stor. Förundersökningen utfördes i form av övervakning vid upptagande av undersökningsschakt inom undersökningsytan. Schakten mättes in med GPS, fotograferades och beskrevs. Samtliga schakt hade en likartad struktur, för att tydliggöra detta ritades en sektion från ett av dem.

TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ

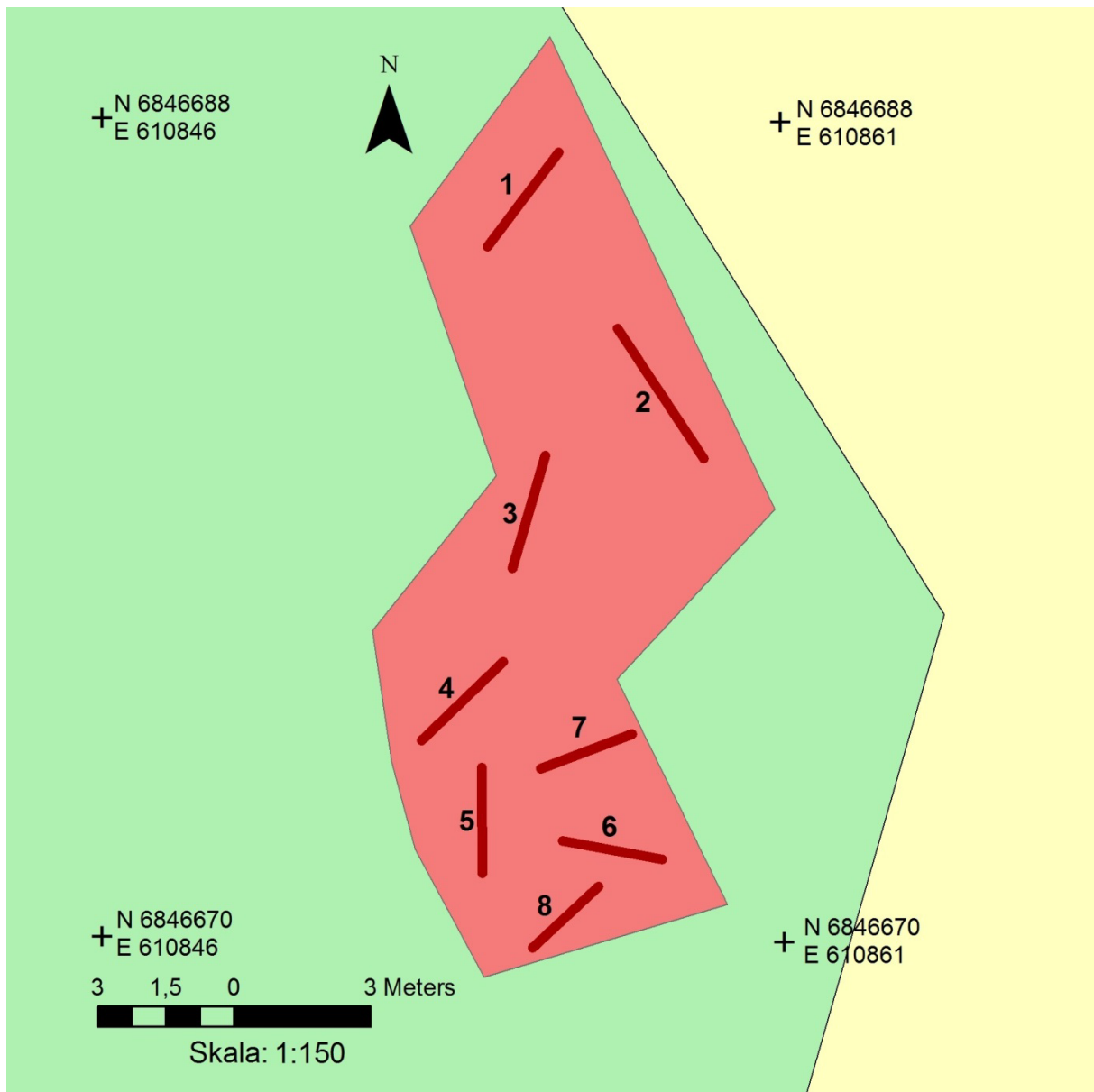
Staden Hudiksvall ligger i Hudiksvallsfjärdens inre del med en reguljär hamn. Det äldre stadsläget ligger i höjdläge nordväst om Lillfjärden, den numera uppgrundade vattenspegel som tidigare utgjorde hamnen i fjärdens innersta del. Hudiksvall fick stadsprivilegier år 1582 av Johan III. Staden byggdes på de två byarna *Hudik* och *Vallens* mark. Byn *Vallen* har troligen legat nordväst om Lillfjärden och söder om Hornån, i närheten av Nya kyrkogården och Kullen, medan byn *Hudik* varit belägen norr om Lillfjärden och Hornån. Precis var det äldsta läget för Hudiksvall legat är okänt men platsen har sannolikt legat i närheten av Hornåns mynning i Lillfjärden. Vid 1640-talets början flyttades staden mot söder till det nuvarande läget vid sundet, där dagens centrum fortfarande finns (Hagåsen 2014:29f). En geometrisk avritning från år 1642 visar att staden flyttat till det nya läget men den gamla kyrkan ligger fortfarande kvar på sin ursprungliga plats (V22-1:v1:17-23). Den nuvarande Jakobs kyrka började byggas året därpå (Rodenstam 1955:5).

Namnet *Hudiksvall* (*Hudenswald*) finns omnämnt år 1531. Troligen har namnet tidigast avsett en hamn i Lillfjärden nära byn *Vallen*. Stadens äldsta kyrka och större delen av bebyggelsen uppfördes på byns mark. Bynamnet utgör numera stadsnamnets efterled och den nu försvunna byn *Hudik* ingår i förleden. Namnet Hudiksvall bör betyda 'den bebyggelse Vallen som hör till (ev. ligger nära) byn Hudik' eller 'den "vall", den släta gräsmark, som hör till byn Hudik' (SOL 2003:133).

I Hudiksvall finns flera ytor med stadslager efter äldre stadslägen, RAÄ 1:1 och 23:1. RAÄ 23:1 utgör stadens äldsta läge och består av två större ytor. Inom den södra av dem finns en kyrkogrund efter stadens äldsta kyrka som enligt uppgift byggdes år 1590 (RAÄ 20:1). Inom området finns också ett område med bebyggelselämningar (RAÄ 21:1). RAÄ 1:1 utgör det stadslager som bildats efter flytten vid 1640-talet till det nuvarande läget.

Tidigare arkeologiska undersökningar i Hudiksvalls stad har endast gjorts vid enstaka tillfällen. I början av 1990-talet utförde Länsmuseet en efterundersökning av RAÄ 21:1 inom 23:1. Undersökningen gjordes i syfte att dokumentera bebyggelselämningar och kulturlager som framkommit i samband med ett schaktningsarbete. Vid undersökningen dokumenterades två husgrunder, samt

fyndmaterial bestående av tegel, keramik, glas, spik, kritpipor och obrända ben (Hovanta 1992). Riksantikvarieämbetet utförde år 1987 en förundersökning vid byggandet av Glysisvallens ishall. Äldre odlingsytor framkom men däremot inga bebyggelselämningar (Mogren 1987).



Figur 3. Utredningsschakten numrerade och markerade med rött. Utredningsområdet markerat med ljusare rödfärg.

RESULTAT

Undersökningsytan var cirka 10x6 meter stor och totalt grävdes åtta undersökningsschakt inom denna. Schakten var 1,8–3x0,7–1,3 meter stora och 0,3–0,6 meter djupa. Schakt 1 och 3–7 innehöll gråbrun mjäla som övergick i steril grå mjäla. Schakt 2 och 8 innehöll brun mjäla respektive matjord. I schakt 2 och 3 framkom tegel, taktegel och recenta föremål som gravljus av plast och metallförpackningar. I schakten framkom inga anläggningar, kulturlager eller fynd. Inga ytterligare arkeologiska åtgärder är nödvändiga.



Figur 4. Västra sidan av schakt 3. Foto: Inga Blennå.



Figur 5. Översiktsbild från nordöst med schakt 2 i förgrunden. Foto: Inga Blennå.

FÖRSLAG TILL VIDARE ÅTGÄRDER

Länsmuseet anser att inga ytterligare åtgärder är nödvändiga i samband med schaktningsarbetet, förutsatt att sandfickan anläggs i det läge som förundersöktes. Om ytterligare schaktningsarbeten behöver göras inom fornlämningen ska förnyad kontakt tas med Länsstyrelsen.

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Länsstyrelsens dnr: 431-6422-15

Beslutsdatum: 2015-11-06

Länsmuseet Gävleborgs dnr: 2605/320

Uppdragsgivare: Hudiksvallsbygdens församlingar

Undersökningstid: 2015-11-17

Projektledare och arkeologisk personal: Inga Blennå

Fastighet: Sofiedal 8:19

Koordinatsystem: Sweref 99TM

Exploateringsyta: ca 60 m²

Undersöktyta: ca 15 m²

Arkeologtimmar i fält: 4

Dokumentationshandlingar: Förvaras i Länsmuseet Gävleborgs arkiv (2 digitala filer och 8 fotografier)

Fynd: -

REFERENSER

Hagåsen, L. 2014. *Bebyggelsenamnen i Hudiksvalls kommun.*

Hudiksvallsområdet. Sveriges ortnamn. Ortnamnen i Hälsingland 2:2. Skrifter utgivna av Institutet för språk och folkminnen. Namnarkivet i Uppsala.

Hovanta, E. 1992. *Hudiksvalls gamla stadsläge*. Arkeologisk efterundersökning. RAÄ 21 och 23. Nya kyrkogården/Sofiedals griftegård, Hudiksvalls stad, Hälsingland. Slutredovisning. Länsmuseet Gävleborg – dnr 1168/321.

Mogren, M. 1987. *Rapport. Fornlämning 23. Gamla stadsläget, Hudiksvall, Hälsingland*. Riksantikvarieämbetet. Undersökningsverksamheten.

Rodenstam, G. 1955. *Hudiksvalls kyrka. S:t Jakobs kyrka. Kort historik och vägledning*. Hudiksvalls kyrkoråd.

Svenskt ortnamnslexikon (SOL). 2003. Utarbetat inom Språk- och folkminnesinstitutet och Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet.

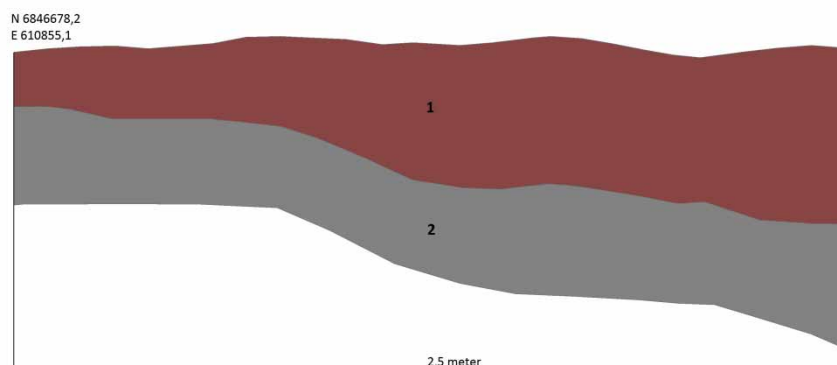
Lantmäteristyrelsens arkiv

V22-1:v1:17-23 Geometrisk avritning, år 1642.

BILAGA 1. SCHAKTBESKRIVNING

Schakt	Längd m	Bredd m	Riktning	Djup m	Beskrivning	Fynd
1	2	0,8	NÖ-SV	0,6	Gråbrunt 0,2-0,4 m tjockt lager mjäla. Inslag av 0,1-0,3 m stora stenar. Ett par större, 0,9 m stora, stenar ligger löst påförda i lagret. Övergår i ljusbrun, steril mjäla.	
2	3	0,7	NV-SÖ	0,6	Omrörd mörkbrun mjäla med inslag av recenta föremål.	Tegel, taktegel samt föremål som gravljus av plast och metall-förpackningar.
3	2,5	0,7-1,3	NNÖ-SSV	0,45-0,6	Gråbrunt 0,2-0,4 m tjockt lager mjäla. Sparsamt inslag av 0,1-0,4 m stora stenar och recenta föremål. Övergår i grå steril mjäla.	Tegel och taktegel.
4	2	0,8	NÖ-SV	0,6	0,1-0,15 m tjockt lager brungrå mjäla. Övergår i grå steril mjäla.	
5	1,8	0,8	N-S	0,5	0,1-0,15 m tjockt lager gråbrun mjäla. Övergår i grå steril mjäla.	
6	1,8	0,7	ÖSÖ-VNV	0,5	0,05-0,1 m tjockt lager gråbrun mjäla. Övergår i grå steril mjäla.	
7	2,5	0,8	ÖNÖ-VSV	0,6	0,05-0,1 m tjockt lager gråbrun mjäla. Övergår i grå steril mjäla.	
8	2	0,8	NÖ-SV	0,3-0,5	Brun homogen matjord.	

BILAGA 2. PROFILRITNING



Profil västra sidan av schakt 3. Skala 1:20.

- 1. Gråbrun mjäla*
- 2. Grå steril mjäla*



LÄNSMUSEET GÄVLEBORG, BOX 746, 801 28 GÄVLE · TEL 026-65 56 00. WWW.LANSMUSEETGAVLEBORG.SE
BESÖKSADRESS: SÖDRA STRANDGATAN 20, GÄVLE